

ЕКОЛОГІЧНИЙ КОНСАЛТИНГ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВІ

О.І. Орел, аспірантка
Житомирський національний агроекологічний університет

Сільськогосподарське виробництво забезпечує населення продуктами харчування та, в свою чергу, стимулює розвиток інших сфер економіки. Що стосується землі, яка слугує основним ресурсом процесу виробництва сільськогосподарської продукції, можна спостерігати її поступову деградацію. Така ситуація пояснюється неузгодженими з екологією наявними системами землеробства. Причинами цього негативного явища є: не дотримання сівозмін, привнесення мінеральних добрив понад рекомендовану кількість, надмірне застосування хімічних речовин у боротьбі зі шкідниками та хворобами рослин, глибока оранка, меліорація землі тощо.

Альтернативним напрямом покращення ситуації є виробництво

сільськогосподарської продукції без використання хімічних речовин, тобто органічної продукції [1]. Водночас існує брак інформації у сільськогосподарських товаровиробників стосовно можливості вирощувати і реалізовувати органічну (екологічнобезпечну) продукцію. Екологічний консалтинг, як вид екологічних послуг, сприяє вирішенню питань, пов'язаних з інформуванням суб'єктів господарювання, а також населення щодо можливості виробництва сільськогосподарської продукції, споживання якої буде корисним для здоров'я, а виробництво – не обтяжливим для довкілля.

Слід зауважити, що основними вимогами до процесу виробництва органічної продукції є:

- вирощування органічного зерна тільки на полях, в які не менше як три роки не вносили агрохімікати та пестициди;
- технічне оснащення підприємства має відповідати умовам виробництва органічної продукції;
- не можливість обробки зерна методом фумігації;
- у разі настання хвороби тварини заборона застосування антибіотиків;
- годівля тварин тільки органічними кормами;
- відсутність штучних умов у випасанні ВРХ тощо.

Світова практика свідчить, що розвиток органічного виробництва почав набирати оберти у 70-х рр. ХХ ст. І здебільшого така ситуація пояснювалась турботою людей про стан свого здоров'я та членів родини, стан навколишнього природного середовища. У Німеччині, Франції, Італії, Швейцарії, Норвегії, Фінляндії органічна продукція вже давно стала популярною серед громадян. Її легко можна відшукати на полицях у супермаркетах та отримати додаткову інформацію щодо її корисності. Стосовно вітчизняного досвіду, то ними спостерігається зацікавленість з боку сільськогосподарських товаровиробників щодо можливості її вирощування. Останнім часом починає формуватись інфраструктура, проводиться робота щодо законодавчого регулювання даного питання. Вбачається за доцільне, можна виокремити основні чинники, що гальмують розвиток органічного землеробства в Україні: нерозвиненість мережі збуту органічної продукції; значні витрати на обов'язкову сертифікацію; додаткові витрати на запрошення іноземних інспекторів; собівартість органічної продукції вища за традиційну; менша урожайність зерна, з якої виробляють органічну крупу; великий відсоток (близько 50%) відбракування від загальної кількості органічного зерна; недостатня увага стимулюванню збуту органічної продукції; низький рівень обізнаності населення та сільськогосподарських товаровиробників

щодо виробництва та споживання органічної продукції тощо.

Водночас попри ситуації, що склалася для розвитку органічного виробництва в Україні та розширення існуючого ринку органічної продукції є сприятливі умови та перспективи: наявність достатньої кількості площ сільськогосподарських угідь; висока родючість ґрунтів; сприятливі природно-кліматичні умови; зростання обсягів замовлень органічної крупи торговими точками; можливість експорту органічної крупи в країни Західної Європи; залучення до консультаційної підтримки досвідчених органічних виробників, можливість спілкування та обміном досвіду тощо.

Як зазначалось вище, однією з причин гальмування розвитку органічного виробництва в Україні є відсутність інформованості щодо основ ведення такого виду діяльності. Інформацію щодо виробництва організації продукції можуть надавати дорадчі служби, які функціонують в Україні вже понад 10 років. Водночас як свідчать дослідження, до них звертається невеликий відсоток сільськогосподарських товаровиробників. Проведене анкетування серед голів сільських рад в Житомирській області охопило Радомильський, Ружинський, Володар-Волинський, Коростишівський, Брусилівський, Житомирський, Попільнянський, Чуднівський та інші райони. Серед опитаних респондентів лише 28,3% звертались за консультаціями до дорадчих служб протягом останніх 5 років. Основні питання щодо консультування стосувались: розвитку сільського зеленого туризму (20,0%), виробництва органічної продукції (13,3%), альтернативних та поновлювальних видів енергії (33,3%), менеджменту твердих побутових відходів (13,3%), інші питання (20,0%). Основні причини не звернення до дорадчих служб пояснюються: не обізнаністю щодо існування таких служб (65,8%), сумнівами щодо достовірності отриманих від таких служб інформації (23,7%), відсутністю необхідності використовувати отриману від таких служб інформації (2,6%), не довірою до їх фахівців (5,3%), інші причини (2,6%).

Сьогодні, активізувалась діяльність суб'єктів господарювання що надають комплекс екологічних послуг. Спектр таких послуг різноманітний та багатогранний: від моніторингу оточуючого середовища (екологічна експертиза технологій вирощування сільськогосподарських культур, біологічна оцінка засобів захисту рослин та добрив), екологічного аудиту (комплексне обстеження фермерських господарств), флористики, озеленення, зеленого туризму до консультаційних послуг (надання рекомендацій щодо використання біопрепаратів, екологічної безпеки виробництва продукції рослинництва і тваринництва, інформаційного забезпечення щодо вирішення екологічних проблем, підвищення кваліфікації персоналу).

Екологічний консалтинг має на меті здійснення процесу навчання суб'єктів господарювання у сільському господарстві та сільського населення, підвищення їх кваліфікації, інформаційне забезпечення. Послуги екологічного консалтингу включають: екологічну оцінку існуючих технологій, природоохоронних заходів, передпроектне обстеження земельних ділянок, надання допомоги при виявленні бажання суб'єкта господарювання отримати екологічний сертифікат тощо [3, с. 44]. Важливими напрямками навчання та консультування товаровиробників в органічному землеробстві можуть бути наступні:

- рекомендація щодо застосування нових біологічних засобів захисту рослин;
- сприяння більш інтенсивному поширенню органічного землеробства;
- навчання, з метою поширення знань щодо корисності комах-фітофагів, деяких грибів та інших організмів;
- підвищення здібностей фермерів аналізувати існуючу інформацію щодо виробничого процесу [5];
- створення методичних рекомендацій з органічного виробництва;
- консультування з питань біодинамічних технологій в органічному виробництві;
- проведення інформаційних заходів (семінарів, ярмарок, виставок, конференцій, брифінгів, вебінарів);
- консультації щодо застосування дозволених засобів захисту в органічному землеробстві;
- інформування щодо процедури сертифікації;
- здійснення систематичних маркетингових досліджень споживчого ринку органічної продукції тощо.

Завдяки екологічному консалтингу фермери стають більш впевненими у своїх діях, руйнуються певні стереотипи, зменшується страх та ризики перед вирощуванням нової продукції, а саме органічної. З огляду на досвід Швейцарії та Фінляндії, в Україні фахівці з органічного землеробства можуть здійснювати підготовку в середніх, вищих навчальних закладах, а також шляхом підвищення кваліфікації, тобто відвідування відповідних курсів [5].

Отже, як населення нашої країни, так як і вітчизняний сільськогосподарський товаровиробник не в достатній мірі поінформовані про негативний вплив вирощування сільськогосподарської продукції з застосуванням традиційної технології її вирощування та позитивні аспекти органічної продукції. Одним з напрямів подолання браку інформації є звернення до послуг

екологічного консалтингу. Результатом екологічної консалтингової діяльності є надані рекомендації щодо подальшого вдосконалення виробничого процесу на підприємстві з урахуванням екологічного чинника. Роль екологічного консалтингу для сільськогосподарських підприємств є значною, і його головне завдання полягає у ліквідації екологічної безграмотності.

Література

1. Біодинаміка – живе землеробство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://biodinamika.com.ua/nashi-posluhy/>
2. Галушкіна Т.П. Формування ринку екологічних послуг в форматі розвитку «зеленої економіки» / Т.П. Галушкіна. – Одеса – ІПРЕЕД НАН України. – Саки: ПП «Підприємство Фенікс», 2012. – 264 с.
3. Кропивко М.Ф. Основи аграрного консалтингу / М.Ф. Кропивко, Т.П. Кальна-Дубінок, М.Ф. Безкровний, І.М. Криворучко. – Київ: Освітня книга, 2006. – 224 с.
4. Органічний бізнес [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.businessclass.kiev.ua/magazine/231.html>
5. Особливості дорадчого забезпечення органічного виробництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/nvnauc_eamb/2011_168_3/11kmv.pdf
6. Переваги органічного виробництва: з наукової точки зору [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://organicstandard.com.ua/files/HealthyNation_presentation/100303_МихайлоКапштик.pdf